РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Дяченка Олександра Олександровича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Складовою стабільних суспільних відносин в країні, забезпечення безпеки окремо взятого індивіда є професійна діяльність правоохоронних органів. Покладаючи на них обов'язки щодо охорони конституційного порядку, національної безпеки, захисту прав людини і громадянина, наділяючи їх для виконання цих завдань широкими владними повноваженнями, держава водночас зобов'язується створити соціально-правові умови належного функціонування правоохоронної системи й службової діяльності її представників, зокрема, забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції. Водночас, у зв'язку із специфікою діяльності, котру здійснюють представники цих органів, часто останні стають потерпілими від низки протиправних діянь, в тому числі й злочинних.

Українські реалії свідчать про те, що почастішали випадки приниження честі та гідності, погроз або інших насильницьких дій, спрямованих проти працівників правоохоронних органів у зв'язку із реалізацією покладених на них законом повноважень. Зважаючи на постійне ускладнення зовнішніх умов, в яких доводиться виконувати службові обов'язки вітчизняним правоохоронцям, зростання рівня недовіри і, на жаль, зниження поваги до авторитету держави взагалі та її правоохоронної системи зокрема, все більш розповсюдженими стають факти приниження честі, гідності та ділової репутації працівників правоохоронних органів шляхом поширення про них недостовірної інформації. При цьому суспільна небезпека злочинів, скоєних щодо працівників правоохоронних органів, полягає в тому, що особи, які посягають на життя, здоров'я, честь і гідність співробітників правоохоронних органів в момент виконання ними обов'язків по охороні громадського порядку і забезпечення

громадської безпеки, прагнуть саме перервати або ускладнити цю діяльність, а не просто заподіяти шкоду працівнику правоохоронного органу. Подібні дії не тільки порушують нормальну роботу органів влади, а й підривають її авторитет і авторитет представників влади в очах населення, впливаючи, таким чином, на процес управлінської діяльності державних владних інститутів.

Усе це свідчить про необхідність переосмислення наявного в Україні законодавчого підходу до забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції. В сучасних умовах системний підхід до мінімізації загроз, які виникають для цих осіб при виконанні ними своїх службових обов'язків, стає важливою передумовою реалізації гарантій охорони безпеки життя й здоров'я населення в цілому та кожної людини зокрема. Тому комплексні розробки відповідних заходів та засобів є одним з першочергових завдань української держави. І юридична галузь, зокрема, наука адміністративного права, повинна приділяти цій проблемі належну увагу. Тому слід констатувати, що наявні в науці адміністративного права напрацювання не знімають актуальності проблеми побудови комплексного адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції.

У комплексі теоретична та практична важливість вирішуваних проблем, спрямованість рекомендацій, сформульованих О. О. Дяченком, характер і значущість обговорюваних питань, а також нерозробленість проблеми в юридичній літературі й обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується кількома чинниками - широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом матеріалів правозастосовної практики, веденням коректної полеміки, вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила автору повністю виконати поставлені ним дослідницькі завдання, їх реалізацію підтверджує й аналіз загальних висновків по дисертації.

Сформульовані автором у науковій роботі основні положення, висновки та рекомендації, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Це стало можливим завдяки використанню широкого кола наукової вітчизняної та зарубіжної літератури, результатів емпіричних досліджень. Рецензована дисертація має достатньо високої якості науковий апарат, матеріал викладений чітко, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях адміністративно-правової доктрини України, положеннях суміжних дисциплін. Запропоновані автором наукового дослідження висновки та пропозиції, підтверджуються фактами, критичним аналізом нормативних приписів законодавства і висловленими в юридичній літературі позиціями вчених юристів з даного питання.

Позитивно оцінюючи актуальність дослідження О. О. Дяченка, необхідно також відзначити, що тема дисертації узгоджена з положеннями Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21 та загально університетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування».

Як вбачається з тексту дисертації, О. О. Дяченко є сумлінним науковцем, який вміє логічно викладати та аналізувати теоретичний, практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні **методи наукового пізнання.** Методологічну основу дисертації складають загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень, зокрема літературний аналіз було використано для опрацювання наукових публікацій, монографій, статей і нормативних актів з метою виявлення ключових теоретичних підходів та прогалин у дослідженні адміністративно-правового забезпечення прав поліцейських. Аналіз правових документів дозволив автору дослідити чинну нормативно-правову базу, що визначає правовий статус і гарантії працівників поліції. Метод системного аналізу застосовувався для

вивчення структури та взаємодії елементів адміністративно-правового регулювання діяльності поліції. У підрозділі 1.2 використано аналіз понять і термінів для формування чіткого теоретичного апарату дослідження. Порівняльний аналіз дав змогу зіставити підходи до адміністративно-правового регулювання діяльності поліції в різних державах, а ретроспективний аналіз – простежити етапи становлення та розвитку інституту забезпечення прав поліцейських. У підрозділі 1.3 застосовано методи емпіричного дослідження, зокрема опитування та інтерв'ю з працівниками поліції, а також аналіз судової практики з метою оцінки ефективності адміністративно-правового захисту. Для підрозділів 2.1–2.3 ключовими були аналіз нормативно-правових актів, системний аналіз, дослідження правозахисних кейсів, статистичних даних, аналіз організаційно-правової структури та експертні інтерв'ю. У підрозділах 3.1–3.2 використано порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду, документальний аналіз міжнародних стандартів, аналіз теоретичних і нормативних джерел, а також експертні консультації для формування практично орієнтованих пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення прав поліцейських в Україні.

Репрезентативною виглядає **емпірична база дослідження,** яку становлять вивчення і використання різноманітних джерел: результати узагальнення правоохоронної та судової практики, матеріали кримінальних справ й проваджень з проблематики дослідження протягом 2015-2025 рр., дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2015-2025 рр., зведені результати опитувань працівників прокуратури, слідчих, працівників оперативних підрозділів та працівників експертних установ МВС України, а також узагальнені дані опитувань представників громадських правозахисних організацій.

Взагалі використання матеріалів правозастосовної практики заслуговує схвальної оцінки. По-перше, текст дисертації містить значну кількість посилань на конкретні процесуальні акти правозастосування, за допомогою яких вдало ілюструються законодавчі і теоретичні положення. По-друге, використання

матеріалів правозастосовної практики набуло у дисертації вигляду узагальненого аналізу відповідних матеріалів та оперування одержаними внаслідок цього аналізу даними у підтвердження обстоюваних підходів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих автором працях. Основні висновки та положення дисертаційного дослідження оприлюднені у дев'яти публікаціях, у тому числі п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук та чотирьох тезах наукових доповідей. У сукупності друковані роботи здобувача достатньо повно відображають зміст основних положень і висновків його дисертаційного дослідження та дозволяють науковій громадськості ознайомитися із ними.

Хочу наголосити на тому, що результати дисертаційного дослідження можуть бути доведені до відома наукової громадськості шляхом опублікування монографії.

Результати дисертації **пройшли відповідну апробацію,** підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки були оприлюднені дисертантом на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах: міжнародна науково-практична конференція «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя. 24–25 лютого 2023); міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 17 березня 2023 р.); всеукраїнський круглий стіл «Дотримання прав людини у правоохоронній діяльності: стан та перспективи» (м. Дніпро, 28 березня 2023 р.); регіональний науково-практичний семінар «Теорія і практика конституціоналізму: вітчизняний і зарубіжний досвід» (м. Дніпро, 20 червня 2023 р.).

Практичне значення одержаних результатів не викликає сумнівів, оскільки згідно з представленими матеріалами, і, зокрема, додатками до дисертації, основні її результати та надбання можуть бути використані і вже використовуються: у правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства, а також нормативно-правових актів, щодо регламентують

забезпечення прав та свобод поліції; у науково-дослідній діяльності – як підґрунтя для подальшої розробки теоретичних основ забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції; у навчальному процесі – для підготовки підручників, посібників, монографій, курсів лекцій, методичних рекомендацій та інших матеріалів; у практичній діяльності – для удосконалення діяльності Національної поліції України в сфері забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції, а також зацікавлених органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань та громадян з активною життєвою позицією.

Визначаючи **наукову новизну** рецензованої роботи, слід вказати, що за характером і змістом розглянутих у ній питань вона є однією з перших в Україні, у якій на дисертаційному рівні комплексно здійснено спробу дослідити адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції.

Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертанта мають наукову новизну і практичну значимість, цілком достатні для роботи рівня дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Положення, які висуваються на захист (с. 23-25), загалом вдало структуровані дисертантом відповідно до встановлених вимог, є новими або містять значну частку новизни.

До положень дисертації, що мають елементи новизни, належать, зокрема, такі результати дослідження:

1) обґрунтовано доцільність визнання захисту прав працівників поліцейських пріоритетним напрямом адміністративно-правового забезпечення правоохоронних органів особливо в період дії правового режиму воєнного стану. Даний напрям повинен забезпечуватися через діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських формувань та окремих громадян;

2) запропоновано класифікацію суб'єктів захисту прав працівників поліції за наступними критеріями: 1) за кількістю: індивідуальні суб'єкти (окремі громадяни, посадові особи, іноземці, особи без громадянства, фізичні особи-підприємці; державні службовці; адвокати; нотаріуси; керівники, колеги тощо);

колективні суб'єкти (органи публічної влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи приватного права, громадські об'єднання, профспілковий комітет, правозахисні організації, благодійні організації; 2) за наявністю владних повноважень: не мають владних повноважень; не мають владних повноважень, надають адміністративні послуги, мають делеговані повноваження; 3) за належністю до системи МВС тощо;

3) удосконалено підходи до розуміння механізму адміністративно-правового забезпечення захисту прав та законних інтересів поліцейських обумовлює застосування всіх ланок інструментарію, зокрема методів, прийомів, способів втілення тощо. Суб'єкти, що здійснюють захист прав поліцейських повинні застосовувати такі методи, що дозволятимуть найбільш ефективно та оптимально досягати кінцевих цілей;

4) уточнено інструментарій адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції та зроблено висновок, що це складний багатоструктурний механізм, який забезпечується та регулюється державними та недержавними інститутами, нормативними актами та, як наслідок, адміністративно-правовими відносинами, що виникають в результаті взаємодії суб'єктів та об'єктів цих відносин. До елементів інструментарію забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції віднесено: форми захисту; методи захисту; норми регулювання правовідносин та суб'єкти задіяні в даному процесі. Кваліфікуючою ознакою таких відносин є наявність прав працівника поліції чиї права підлягають захисту.

Оформлення дисертації. Дисертація Дяченка О.О. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження.

Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 —

«Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою, у якій відсутні порушення академічної доброчесності.

Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам.

Як будь-яка по-справжньому творча праця, дисертаційне дослідження О. О. Дяченка не позбавлене **дискусійних положень.** Тому загальна позитивна оцінка дисертації не виключає деяких зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. На с. 186 дисертант пропонує «розробити Закон України «Про захист прав поліцейських»». Це потенційно цінна пропозиція, проте у дисертації відсутня концепція такого закону, перелік його ключових розділів і норм, порівняння з аналогічними законодавчими актами зарубіжних країн, аналіз того, які прогалини чинного законодавства він мав би усунути і чому кодифікація наявних норм є кращим рішенням, ніж їх удосконалення в рамках чинних законів. Без такого обґрунтування пропозиція залишається лише побажанням, а не науково аргументованою рекомендацією.

2. Дисертант розглядає дисциплінарну відповідальність виключно як інструмент тиску на поліцейських з боку керівництва (с. 105, 181–184) і пропонує зміни до Дисциплінарного статуту з метою захисту підлеглих. Водночас у дисертації відсутній аналіз дисциплінарної відповідальності самих керівників як механізму захисту прав підлеглих поліцейських — тобто питання про те, чи існує ефективна процедура притягнення керівника до дисциплінарної відповідальності за порушення прав підлеглого. Такий аналіз є необхідним для повноти дослідження.

3. На с. 183 дисертант пропонує «виключити з Дисциплінарного статуту Національної поліції України розділ V як такий, який значно звужує та унеможливлює право поліцейського на захист». Проте у роботі відсутній аналіз змісту цього розділу, перелік конкретних норм, які порушують права поліцейських, порівняння з відповідними нормами законодавства інших країн,

правовий наслідок виключення (яким нормативним актом буде регулюватися відповідна сфера). Пропозиція, що може суттєво вплинути на дисциплінарний механізм у системі НПУ, потребує значно детальнішого обґрунтування.

4. У підрозділі 2.3, де систематизуються суб'єкти захисту прав поліцейських, цілком відсутній аналіз ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмена). Цей конституційний орган наділений повноваженнями щодо парламентського контролю у сфері прав людини, приймає скарги від громадян та надає рекомендації органам влади, у тому числі у сфері прав поліцейських. Водночас практика його звернень до органів НПУ, рекомендації за результатами перевірок і ефективність цих рекомендацій залишились поза увагою дослідника.

5. Здобувач пропонує власне визначення адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів поліцейських (с. 4, 101, 190), однак у різних частинах роботи це визначення дещо відрізняється. Наприклад, на с. 4 суб'єктами визначено «осіб, які своєю правомірною поведінкою створюють умови...», тоді як на с. 101 суб'єктами вже є «органи публічної влади, їх посадові особи, а також громадські організації, юридичні і фізичні особи». Ці формулювання різняться за обсягом і не є ідентичними. Під час прилюдного захисту дисертації хотілося б почути особисту думку автора чи є це уточненням первинної дефініції, чи різними рівнями визначення поняття.

Однак, перелічені дискусійні позиції складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи по удосконаленню наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена. Зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем. Слід констатувати, що дисертант довів свою здатність самостійно здійснювати дослідження в галузі адміністративного права, і аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що визначені в роботі дослідницькі завдання дисертантом було виконано.

Все вищезазначене дає підставу для наступного узагальненого висновку: дисертаційне дослідження Дяченка Олександра Олександровича на тему: «Адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції» відповідає спеціальності «Право». Воно є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для адміністративного права – аналіз адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції і розробка комплексу практичних рекомендацій щодо його покращення.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій дана дисертація відповідає сучасним вимогам, які пред'являються до робіт такого рівня, зокрема й тим, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), є завершеною кваліфікаційною науковою роботою у галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право», а її автор Дяченко Олександр Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Рецензент:
завідувач кафедри кримінального права
та правоохоронної діяльності
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидат юридичних наук, професор Ярослав СТУПНИК

Підпис Ярослава Ступника засвідчую:
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ» Олена МЕЛЬНИК